

IRMO

aktualno

PANDEMIJALCI: NEZAPOSLENOST I IZGUBLJENA COVID-19 GENERACIJA

Marta Šveb

Uvod

Mladi širom svijeta suočavaju se s ozbiljnim izazovima u obrazovanju, ekonomskom prosperitetu i mentalnom zdravlju. Uslijed velikih ekonomskih šokova i širih društvenih transformacija, pripadnici Generacije Z (rođeni između 1996. i 2010.), prvog naraštaja koji je odrastao uz Internet i društvene mreže, imaju manje prilika za zaposlenje nego što su imale prethodne generacije nakon 2. svjetskog rata. Pripadnici ove generacije, zbog utjecaja koji je na njih imala pandemija COVID-19, nazvani su pandemijalcima. Još kao djeca osjetili su posljedice globalne financijske krize 2008. godine, a sada, kao mladi odrasli ljudi ulaze na tržište rada u „ledeno doba“ zapošljavanja¹. U Hrvatskoj je perspektiva mladih tmurna već desetljećima, a uslijed pandemije, ovaj problem poprima sasvim nove razmjere. COVID-19 zatvorio je svijet i dodatno poremetio globalno gospodarstvo, te pod veliki upitnik stavio budućnost pandemijalaca. Njihovo nezadovoljstvo i rizici izazvani razornim posljedicama po mentalno zdravlje veći su nego ikad prije².

1 „Pandemics: Youth in an Age of Lost Opportunity“. *World Economic Forum*. <https://reports.weforum.org/global-risks-report-2021/pandemics-youth-in-an-age-of-lost-opportunity>.

2 Power, Emmet, Sarah Hughes, David Cotter, i Mary Cannon. „Youth mental health in the time of COVID-19.“ *Irish Journal of Psychological Medicine* 37, 4 (2020): 301-305.

IV. industrijska revolucija

Čak i prije pandemije, mogućnosti zapošljavanja pandemijalaca bile su obilježene klimatskim promjenama, porastom nejednakosti i nasilja, te socijalnim poremećajima vezanim za IV. industrijsku revoluciju. Ubrzani razvoj tehnologije i digitalizacija već nekoliko desetljeća utječu, s jedne strane, na povećanje efikasnosti poslovanja, dok s druge strane utječu na smanjenje potrebe za ljudskom radnom snagom. Posljednjih nekoliko godina svjedočimo ubrzanom razvoju umjetne inteligencije, specijaliziranih industrijskih robota i pametnih algoritama što općenito može umanjivati prilike za zapošljavanje u budućnosti. Svjetski ekonomski forum (eng. *World Economic Forum*) u svom osvrtu „Future of Jobs 2020“³, ukazuje na trendove sve manje potražnje za radnicima u segmentima koji su u prethodnim generacijama tradicionalno zapošljavali najviše radnika. To su, primjerice, bili radnici na unosu podataka, administrativni radnici, računovođe i revizori, tvornički radnici te zaposleni u čitavom nizu drugih zanimanja koje karakterizira repetitivnost radnih zadataka. S druge strane, raste potražnja za visoko specijaliziranim STEM profilima (npr. specijalistima za modeliranje podataka, specijalistima za strojno učenje, specijalistima za Big Data, IoT, robotiku i sl.)⁴. Iako je digitalizacija stvorila nove mogućnosti zapošljavanja za neke mlade ljude, većina njih nema potrebna znanja i vještine potrebne za sve manji broj raspoloživih radnih mjesta u industriji. Na drugom kraju radnog spektra, u uslužnim djelatnostima, mogućnosti zapošljavanja dramatično su smanjene zbog zatvaranja (eng. *lockdown*) i epidemioloških mjera. Ekonomske grane koje tradicionalno zapošljavaju velik broj radnika koji nisu zamjenjivi robotima i umjetnom inteligencijom, poput turizma i ugostiteljstva, očekuje dulje vrijeme oporavka.

Trajni poremećaj na tržištu rada koji je posljedica IV. industrijske revolucije dodatno se zakomplicirao, a u nekim slučajevima i ubrzao, početkom recesije povezane s pandemijom 2020. godine. Bitno pitanje za vlade, tvrtke i pojedince nije u kojoj mjeri će automatizacija utjecati na zaposlenost, već pod kojim uvjetima se globalno tržište rada može održati u novoj ravnoteži podjele rada između radnika, robota i algoritama. Premda mnogi znanstvenici smatraju da će, poput prijašnjih industrijskih revolucija, i ova kreirati više novih radnih mjesta nego što će ih uništiti, trendovi pokazuju suprotno. Unazad nekoliko godina otvaranje novih radnih mjesta počinje

3 „The Future of Jobs Report 2020“. *World Economic Forum*, 20. listopada 2020. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>.

4 „Artificial Intelligence“. *Social Europe*, 1. kolovoza 2020. <https://www.socialeurope.eu/book/artificial-intelligence>.

zaostajati za brojem onih koja se nepovratno zatvaraju te taj broj od početka pandemije ubrzano raste⁵.

COVID-19 i mladi

Koronavirus dosegnuo je svaki kutak svijeta, zarazio je više od 100 milijuna, a usmrtio milijune ljudi⁶. Višemjesečna panika i nesigurnost paralizirali su svjetsku ekonomiju, zaustavili turizam i trgovinu, a poslovni gubici zabilježili su povijesne rekorde. Vlade širom svijeta reagirale su brzo i odlučno, a paketi fiskalnih i monetarnih poticaja pomogli su u očuvanju radnih mjesta i spriječili totalni kolaps ekonomije. Međutim, nemoguć izbor pred kojim su se našle vlade još uvijek iziskuje balansiranje između očuvanja ljudskih života i održavanja ekonomskih aktivnosti, a dugoročne posljedice po zapošljavanje, produktivnost, ekonomski rast i psihološku dobrobit teško su sagledive.

Što se tiče situacije u Hrvatskoj, u 2019. godini stopa nezaposlenosti mladih iznosila je 16,6 %, dok se za 2020. godinu prognozirala nezaposlenost od 30 %⁷. Gotovo dvostruko više mladih u 2020. nego godinu dana ranije, našlo se bez mogućnosti poslovnog ostvarenja zbog utjecaja pandemije, a stvaran broj nezaposlenih mladih ljudi na kraju 2021. godine vjerojatno će biti i veći. Prije pandemije, u Hrvatskoj je postojao kronični manjak od otprilike 250.000 radnih mjesta što je bio osnovni pokretač iseljavanja mladih. Fiskalna i monetarna politika do sada je pomogla održati oko 140.000 radnih mjesta. Međutim, jedan dio tih radnih mjesta vjerojatno će nestati ukidanjem potpora, što će utjecati na porast broja nezaposlenih mladih ljudi. Pandemijalci se nalaze u posebno nezavidnom položaju jer su i prije pandemije bili svjesni ograničenih mogućnosti zapošljavanja u Hrvatskoj, dok je sada perspektiva još lošija i u Hrvatskoj i drugdje u svijetu. Unatoč tome što je pandemija na trenutak zaustavila iseljavanje izvan granica Hrvatske, te neke čak prisilila na povratak, mnogi mladi će vrlo vjerojatno ponovno potražiti bolju budućnost u drugim zemljama Europske unije (EU) čim se otvore granice i gospodarstva oporave.

Prema podacima Ujedinjenih naroda (UN), 1,21 milijarda mladih u dobi

- 5 „Leading through the Fourth Industrial Revolution: Putting People at the Centre“. *World Economic Forum*, 11. siječnja 2019. <https://cn.weforum.org/whitepapers/leading-through-the-fourth-industrial-revolution-putting-people-at-the-centre>.
- 6 „WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard“. *World Health Organization*. <https://bit.ly/2PQCb1v> (pristupljeno 5. ožujka 2021.).
- 7 Tamesberger, Dennis, Johann Bacher. „COVID-19 Crisis: How to Avoid a ‘Lost Generation’“. *Intereconomics* 55, 4 (2020): 232-238.

između 15 i 24 godine čine 15,5 % ukupne svjetske populacije. Velika većina njih ubraja se u siromašne, bez primanja, dok ih je velik broj opterećen i kreditima. Svjetski ekonomski forum u svom izvještaju „Global Risks Report“, naglašava kako u nadolazećem razdoblju postoji visok rizik od nezadovoljstva mladih. Zajedno s rizikom od neuspjeha u borbi s klimatskim promjenama, to su dva rizika o kojima se trenutno ne vodi dovoljno računa. Nezadovoljstvo mladih može imati značajne posljedice po njihovu psihološku dobrobit, ali i po svjetsku ekonomiju i politiku⁸.

Utjecaj nezaposlenosti i ekonomske neizvjesnosti na mentalno zdravlje

Nakon financijske krize 2008. godine, mnogi znanstvenici istraživali su utjecaj nezaposlenosti na psihološko zdravlje odnosno dobrobit ljudi. Istraživanja su prvenstveno pokazala da razdoblja ekonomske neizvjesnosti, praćena otkazima i/ili nemogućnošću pronalaska posla, imaju snažan utjecaj na psihološko zdravlje pojedinaca i njihovih obitelji.

Nezaposlenost pojačava mogućnost izloženosti stresorima kao što su manjak financijskih resursa, ali i nedostatak samopouzdanja što takve pojedince čini sklonijima razvoju mentalnih poremećaja, ovisnostima kao i samoubojstvima⁹. Ova teoretska saznanja potvrđuje i trenutna situacija u Hrvatskoj prema kojoj je svaki peti adolescent depresivan dok su psihijatrijski odjeli za djecu i mlade puni pacijenata hospitaliziranih zbog depresije i suicidalnog ponašanja¹⁰.

Osim ekonomske neizvjesnosti, pandemija COVID-19 ljudima je uskratila i socijalne interakcije koje su jedan od najvažnijih čimbenika psihološkog zdravlja i identiteta mladih. Manjak poslovnih mogućnosti, neizvjesna ekonomska situacija te nemogućnost dijeljenja ovih problema s prijateljima, zbog socijalnih restrikcija, čini ovu situaciju iznimno zahtjevnom za

8 „The Global Risks Report 2021“. *World Economic Forum*, 19. siječnja 2021. <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021>.

9 Godinic, Danijela, Bojan Obrenovic, i Akmal Khudaykulov. „Effects of economic uncertainty on mental health in the COVID-19 pandemic context: social identity disturbance, job uncertainty and psychological well-being model.“ *Int. J. Innov. Econ. Dev* 6 (2020): 61-74.

10 „Lockdown slomio mlade u Hrvatskoj: ‘Psihijatrijski odjeli su preplavljeni, ovo je slično ratnom stanju““. *Jutarnji.hr*, 20. ožujak 2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/lockdown-slomio-mlade-u-hrvatskoj-psihijatrijski-odjeli-su-preplavljeni-ovo-je-slicno-ratnom-stanju-15059429>.

pandemijalce¹¹. Smatra se da će posljedice pandemije na njihove karijere i mentalno zdravlje bili dugoročne. Istraživanja su pokazala da su oni koji završe fakultete u lošim ekonomskim vremenima često primorani prihvatiti poslove ispod razine svog obrazovanja, što posljedično utječe na samopouzdanje i gubitak perspektive mladih. Primjerice, šest mjeseci nezaposlenosti u 22. godini života, dovodi do 8 % manje satnice u 23. godini života¹². Takvim se posljedicama opravdava nazivanje pandemijalaca „izgubljenom generacijom“.

S obzirom na to, nije iznenađujuće što mladi ljudi postaju sve glasniji u vezi svojih stavova o politici i socijalnim pitanjima te iskazuju ljutnju, pesimizam i razočarenje. To u kombinaciji s pojačanom anksioznošću oko egzistencije i prosperiteta, čini mlade podložnijima utjecajima organiziranog kriminala te ekstremnih grupa. Više radikalnih pokreta mladih može dugoročno destabilizirati politiku i gospodarstvo te ugroziti živote mnogih. Stoga je važno prepoznati „epidemiju“ psiholoških poteškoća s kojima se mladi suočavaju zbog smanjenih mogućnosti zapošljavanja i osigurati strategije pomoći na lokalnoj i globalnoj razini¹³.

Nada za pandemijalce

1. Zelena ekonomija

Kao što je ranije rečeno, pod utjecajem IV. industrijske revolucije, globalizacije, automatizacije, a sada i pandemije COVID-19, mnogi će poslovi nestati, a to će dodatno umanjiti mogućnosti zapošljavanja pandemijalaca. Upravo iz tog razloga jedna od glavnih strategija pomoći na lokalnoj i globalnoj razini trebala bi biti kreiranje održivih (eng. *sustainable*) poslova putem ulaganja u održivu zelenu ekonomiju.

Povratkom SAD-a u okvire Pariškog sporazuma svijet se vraća obavezi da do 2050. godine smanji emisije CO₂ na nultu razinu. U suprotnom, čovječanstvu prijete nove bolesti, ekstremni vremenski uvjeti, nedostatak vode, zagađenje okoliša, siromaštvo i izumiranje.

- 11 Power, Emmet, Sarah Hughes, David Cotter i Mary Cannon. „Youth mental health in the time of COVID-19.“ *Irish Journal of Psychological Medicine* 37, 4 (2020): 301-305.
- 12 Tamesberger, Dennis, Johann Bacher. „COVID-19 Crisis: How to Avoid a ‘Lost Generation’“ *Intereconomics* 55, 4 (2020): 232-238.
- 13 „Pandemics: Youth in an Age of Lost Opportunity“. *World Economic Forum*. <https://reports.weforum.org/global-risks-report-2021/pandemics-youth-in-an-age-of-lost-opportunity>.

Prema tome, odgovornost za spas planeta pada upravo na pandemijalce, što im pritom pruža mogućnost zapošljavanja. Nadu ulijevaju novi zaokreti velikih svjetskih sila s jakim naglaskom na zeleni plan. Europska komisija (EK) usvojila je akcijski plan „Green Deal“, a strategija razvoja EU-a u sljedećoj financijskoj perspektivi planira i financiranje projekata koji pomažu u kreiranju zelene, kružne ekonomije. Takav pristup mogao bi značiti ne samo dugoročni spas planeta nego i kreiranje oko 50 - 60 milijuna radnih mjesta u područjima vezanim za proizvodnju i distribuciju zelene energije (npr. solarne i vjetro-elektreane, bio masu, vodik, baterije, napredne mreže i sl.), proizvodnju hrane, zaštitu vode, transport (npr. električne automobile, kamione na gorive ćelije i vodik, avione, brodove), industriju i građevinu (npr. energetske učinkovite građevine)¹⁴.

2. Psihološka otpornost

Osim lokalnih i globalnih strategija pomoći, temeljenih na zelenoj ekonomiji, pandemijalcima se može pomoći razvijanjem njihove otpornosti na stresne situacije kroz osvješćivanje kontrole nad vlastitim reakcijama i razvoj optimističnog razmišljanja¹⁵.

Osvješćivanje kontrole nad vlastitim reakcijama na vanjsku situaciju koju je teško kontrolirati, vraća mladima snagu i daje im prijeko potreban osjećaj da mogu utjecati na okolinu i na ono što im se događa. Osjećaj kontrole i stav „Ja biram kako ću reagirati na manjak poslovnih mogućnosti!“ smanjuje emocionalne reakcije na takvu situaciju što služi kao psihološki štiti od stresa i razvoja dugoročnih psiholoških problema.

Osim kontrole, mladima možemo pomoći razvijati optimizam. U situaciji kao što je pandemija, kada ne možemo riješiti problem pandemije već isključivo možemo mijenjati svoj način nošenja s njom, optimistični način razmišljanja može biti od velike pomoći. Primjerice, iako mladi trenutno imaju smanjenu mogućnost zapošljavanja, ovo vrijeme „slobode“ mogu percipirati optimistično kao vrijeme za učenje novih vještina (npr. digitalnih), stranih jezika te bavljenje drugim aktivnostima koje im, kad pandemija jednom završi, mogu pomoći pri pronalasku posla i u daljnjoj karijeri.

14 „GEO-6 for Youth“. *UN Environment Programme*, 19. veljače 2021. <https://content.yudu.com/web/2y3n2/0A2y3n3/GEO-6-for-Youth/html/index.html?refUrl=https%253A%252F%252Fwww.unep.org%252F>.

15 Achdut, Netta, Tehila Refaeli. „Unemployment and psychological distress among young people during the COVID-19 pandemic: Psychological resources and risk factors.“ *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, 19 (2020): 7163.

Zaključno, iako se na pandemijalce trenutno gleda kao na „izgubljenu generaciju” zbog prolaska kroz dvije financijske krize, ekonomsku neizvjesnost, manjak mogućnosti zapošljavanja i gubitak perspektive, nadu za njihov ekonomski prosperitet i psihološku dobrobit pružaju održivi poslovi budućnosti, tj. zelena ekonomija. Strateške direktive EU-a za razvoj u smjeru zelene i digitalne ekonomije daju solidne pretpostavke za budućnost mladih generacija. Međutim, provedba tih direktiva bit će izazov za lidere na globalnoj i lokalnoj razini, što će zahtijevati značajan zaokret od uobičajenog političkog narativa te volju i znanje o upravljanju promjenama. Kako bi bili spremni zakoračiti u novi zeleni i digitalni svijet nakon pandemije COVID-19, pandemijalci mogu ovo razdoblje zaleđenih mogućnosti iskoristiti za razvijanje psihološke otpornosti koja će im uvelike pomoći pri nošenju sa stresnim poslovnim situacijama, potaknuti ih na neposustajanje unatoč raznim preprekama, a samim time osigurati im uspješnu karijeru.

Izvori

- Achdut, Netta, Tehila Refaeli. „Unemployment and psychological distress among young people during the COVID-19 pandemic: Psychological resources and risk factors.” *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17, 19 (2020): 7163.
- „Artificial Intelligence”. *Social Europe*, 1. kolovoza 2020. <https://www.socialeurope.eu/book/artificial-intelligence> (pristupljeno 3. ožujka 2021.).
- „GEO-6 for Youth”. *UN Environment Programme*, 19. veljače 2021. <https://content.yudu.com/web/2y3n2/0A2y3n3/GEO-6-for-Youth/html/index.html?refUrl=https%253A%252F%252Fwww.unep.org%252F> (pristupljeno 20. ožujka 2021.)
- Godinic, Danijela, Bojan Obrenovic, i Akmal Khudaykulov. „Effects of economic uncertainty on mental health in the COVID-19 pandemic context: social identity disturbance, job uncertainty and psychological well-being model.” *Int. J. Innov. Econ. Dev* 6 (2020): 61-74.
- „Leading through the Fourth Industrial Revolution: Putting People at the Centre”. *World Economic Forum*, 11. siječnja 2019. <https://cn.weforum.org/whitepapers/leading-through-the-fourth-industrial-revolution-putting-people-at-the-centre> (pristupljeno 3. ožujka 2021.).
- „Lockdown slomio mlade u Hrvatskoj: ‘Psihijatrijski odjeli su preplavljeni,

ovo je slično ratnom stanju". *Jutarnji.hr*, 20. ožujka 2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/lockdown-slomio-mlade-u-hrvatskoj-psihijatrijski-odjeli-su-preplavljeni-ovo-je-slicno-ratnom-stanju-15059429> (pristupljeno 27. ožujka 2021.)

„Pandemics: Youth in an Age of Lost Opportunity". *World Economic Forum*. <https://reports.weforum.org/global-risks-report-2021/pandemics-youth-in-an-age-of-lost-opportunity/> (pristupljeno 2. ožujka 2021.).

Power, Emmet, Sarah Hughes, David Cotter, i Mary Cannon. „Youth mental health in the time of COVID-19." *Irish Journal of Psychological Medicine* 37, (2020): 301-305.

Tamesberger, Dennis, Johann Bacher. „COVID-19 Crisis: How to Avoid a 'Lost Generation'." *Intereconomics* 55, (2020): 232-238.

„The Future of Jobs Report 2020". *World Economic Forum*, 20. listopada 2020. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020> (pristupljeno 2. ožujka 2021.).

„The Global Risks Report 2021". *World Economic Forum*, 19. siječnja 2021. <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021> (pristupljeno 2. ožujka 2021.).

„WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard". *World Health Organization*. <https://bit.ly/3t4ALyL> (pristupljeno 5. ožujka 2021.).

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Sanja Tišma, ravnateljica

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Snježana Ivanović

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije **IRMO aktualno** moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).